

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, I-QISM

Google
scholar

RePEc
RESEARCH PAPERS
IN ECONOMICS

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
I-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoj o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdulkarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI RAG'BATLANTIRISH VA BAHOLASHNING XORIJIY TAJRIBASI	34
Aytmuratova Ulbike Jalgasovna BREND POZITSIYALASH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQUISHDA BOZOR TADQIQOTLARI METODIKASI	41
Jumayeva Zulfiya Qayumovna GLOBAL MOLIYAVIY BEQARORLIKNING O'ZBEKISTON MILLIY VALYUTASI BARQARORLIGIGA TA'SIRI	46
Davlatova Nilufar Avazovna KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGI: MANZILLI SAMARADORLIK INDEKSI (MSI) ASOSIDA BANDLIK DASTURLARINI BAHOLASH (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	50
Eshmurodov Adhamjon Rahmonjonovich АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ ООО «SAM PULSAR DISTRIBUTORS»	61
Мусаева Шоира Азимовна KICHIK BIZNESDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	68
Tukhtasinova Intizorkhon Sherzod qizi GLOBALLASHUV DAVRIDA JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'ZGARISHLARNING YANGI O'ZBEKISTONGA TA'SIRI	73
Jahongir Nurulloevich Jurayev YASHIL INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGI	77
Nasulloeva Oydiyoy Saidovna ПРИВЛЕЧЕНИЕ МОЛОДЁЖИ К ЭКСПОРТУ ЦИФРОВЫХ УСЛУГ: МЕХАНИЗМ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ	82
Палвонова Севара Бахромовна MINTAQA IQTISODIYOTINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISHDA IT-PARKLARNING NAZARIY VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI	94
Sultanova Zuxra Jaksilikovna INSON KAPITALINING KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI	99
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich Dilmurodov Komiljon Ahmad o'g'li RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI MONITORING QILISHNING INTEGRATSIYALASHGAN UZEMS MODELI	103
Bobobekov Ergash Abdumalikovich AUDIT JARAYONIDA MOLIYAVIY FIRIBGARLIK BELGILARINI ANIQLASHNING TAHLILIY TARTIB-TAOMILLARINI TAKOMILLASHTIRISH	108
Xusanov Shuxrat Burxanovich FROM AUTOMATION TO STANDARDIZATION: OPERATIONS MANAGEMENT CHALLENGES IN UZBEKISTAN'S HOSPITALITY SECTOR	115
Asal Kadirova СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ НА ОСНОВЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	125
Нигматова Сугдиена Жалолiddин кизи	

SANOAT 4.0 TEXNOLOGIYALARINING RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHI VA UZOQ MUDDATLI IQTISODIY O'SISHDAGI ROLI	131
Komilova Dilafruz Rustam qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH TARMOG'INI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	137
Samiyeva Gulnoza Toxirovna	
O'taganov Fazliddin Isroil o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СТРАХОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ	142
Эргашева Файёза Боходир кизи	
МЕХАНИЗМЫ ГАРМОНИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКЕ	146
Жиенбаева Айсанем Оразбаевна	
XORAZM VILOYATIDA SHOLI YETISHTIRISHNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA UNING RESPUBLIKA SHOLICHILIGIDAGI O'RNI	154
Matrasulova Feruza Baxodirovna	
YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATINING HUQUQIY ASOSLARI VA HORIIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	159
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
ФОРМИРОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТИВНОЙ СТРУКТУРЫ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ В СФЕРЕ СТРОИТЕЛЬСТВА И ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА: МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	166
Мирзаева Дилдора Иномовна	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI VA KREDIT RISKLARI HOLATINI BAHOLASH (DAVLAT BANKLARI MISOLIDA)	174
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	183
Aslanova Dilnoza Fatilloevna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TASHKILOT BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: NAZARIY YONDASHUVLAR VA BAHOLASH METODOLOGIYASI	187
Raxmonova Nilufar Umedovna	
HUDUDIIY IQTISODIYOT TARKIBIIY O'ZGARISHLARINI SHAKLLANTIRISHDA SANOATLASHUV, XIZMATLAR SEKTORI VA INVESTITSIYALARINING ROLI	196
Raxmonqulova Nafisa Olimjon qizi	
SOLIQ BAZASI TUSHUNCHASI, UNING MAZMUNI VA IQTISODIY MOHIYATI	201
Gadoyeva Nilufar Erkinovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA KORXONALARNING MOLIVAVIY MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	208
Atadjanova Sevinch Qurbonbayevna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORAT SUBYEKTLARINI SOLIQA TORTISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	214
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION MARKETINGNI QO'LLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	222
I.R.Sabirjanova	
OPPORTUNITIES FOR UTILIZING TAX INCENTIVES GRANTED TO SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THEREGIONAL ECONOMY	228
Palvanbayev Umidbek Uktam o'g'li	
MINTAQAVIIY TURISTIK KLASSTERLARNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: IQTISODIY SAMARADORLIK MODELII	233
Kazokova Dilnoza Bobirovna	
KORPORATIV BOSHQARUVNING QURILISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	238
G'iyosov Ilxom Karimovich	

O'ZBEKISTONDA KAPITAL BOZORINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI TAHLILI	246
Xaitova Gulmira Matsalayevna	
SUV TEJOVCHI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	253
Sangirova Umida Ravshanovna	
МЕТОДЫ СИСТЕМ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ И ПЛАНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	259
Н. М. Эргашева	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	265
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATINI TA'MINLASHDA PUL OQIMLARINI BOSHQARISHNING O'RNI.....	271
Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
ТЕНДЕНЦИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТАДЖИКИСТАНА ЗА 35 ЛЕТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ	276
Икромни Нуриддин Киём	
Раҳматзода Далер Талбак	
YANGI O'ZBEKISTONDA GILAMCHILIK SANOATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI VA ISTIQBOLLARI	283
Farog'at Xo'jabekova	
MINTAQADA AGROTURIZMNI XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XALQARO MODELLAR VA O'ZBEKISTON UCHUN INNOVATSION MEXANIZMLAR.....	288
Aliqulov Humoyun Tohir o'g'li	
KICHIK BIZNESDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-BOSHQARUV MEXANIZMI.....	294
Kabilova Shahnoza Jurayevna	

KICHIK BIZNESDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-BOSHQARUV MEXANIZMI

Kabilova Shahnoza Jurayevna

Qarshi davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: shshahnoza427@gmail.com

ORCID: 0009-0009-9160-7548

Ilmiy rahbar: Xalimov Javlon Shaxriyorovich

QarDU dotsenti, iqtisodiyot fanlari doktori

Annotatsiya. Mazkur maqolada xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlarini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari va amaliy jihatlar tadqiq etilgan. Tadqiqotning maqsadi Qashqadaryo viloyati misolida xizmatlar sohasida kichik biznesni boshqarish samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni baholash hamda hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda integratsiyalashgan tashkiliy-boshqaruv modelini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy va statistik tahlil, lokalizatsiya koeffitsiyenti, Herfindal-Hirshman indeksi hamda muallif tomonidan taklif etilgan boshqaruv xarajatlari samaradorligi koeffitsiyenti qo'llanildi. Tahlil natijalari Qashqadaryo viloyatida xizmatlar bozorining hududlar kesimida nomutanosib rivojlanganligini, raqamli boshqaruv vositalarining yetarli darajada joriy etilmaganligini hamda boshqaruv resurslaridan foydalanish samaradorligi hududlar bo'yicha sezilarli farq qilishini ko'rsatdi. Tadqiqot natijasida strategik boshqaruv, raqamli texnologiyalar va servis klasterlari o'rtasidagi integratsiyaga asoslangan uch bosqichli tashkiliy-boshqaruv modeli ishlab chiqildi. Taklif etilgan mexanizm xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish, hududiy tafovutlarni qisqartirish va boshqaruv samaradorligini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, xizmat ko'rsatish sohasi, tashkiliy-boshqaruv mexanizmi, raqamli boshqaruv, servis klasteri, hududiy rivojlanish, lokalizatsiya koeffitsiyenti, Herfindal-Hirshman indeksi, boshqaruv samaradorligi.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретико-методологические основы и практические аспекты совершенствования организационно-управленческих механизмов развития субъектов малого бизнеса, функционирующих в сфере услуг. Цель исследования заключается в оценке факторов, влияющих на эффективность управления малым бизнесом в сфере услуг на примере Кашкадарьинской области, а также в разработке интегрированной организационно-управленческой модели с учетом региональных особенностей. В исследовании использованы системный подход, методы сравнительного и статистического анализа, коэффициент локализации, индекс Херфиндала-Хиршмана, а также предложенный автором коэффициент эффективности управленческих затрат. Результаты анализа показали, что рынок услуг Кашкадарьинской области характеризуется неравномерным территориальным развитием, недостаточным уровнем внедрения инструментов цифрового управления и существенными различиями в эффективности использования управленческих ресурсов между территориями. По результатам исследования разработана трехэтапная организационно-управленческая модель, основанная на интеграции стратегического управления, цифровых технологий и сервисных кластеров. Предлагаемый механизм способствует повышению конкурентоспособности субъектов малого бизнеса в сфере услуг, сокращению межтерриториальных диспропорций и повышению эффективности управления.

Ключевые слова: малый бизнес, сфера услуг, организационно-управленческий механизм, цифровое управление, сервисный кластер, региональное развитие, коэффициент локализации, индекс Херфиндала-Хиршмана, эффективность управления.

Abstract. This article examines the theoretical and methodological foundations and practical aspects of improving organizational and managerial mechanisms for the development of small business entities operating in the service sector. The study aims to assess the factors affecting the management efficiency of small businesses in the service sector, using the Kashkadarya region as a case study, and to develop an

integrated organizational and managerial model that takes regional characteristics into account. The research employs a systems approach, comparative and statistical analysis, the localization coefficient, the Herfindahl-Hirschman Index (HHI), and the management cost efficiency coefficient proposed by the author. The findings reveal significant territorial disparities in the development of the service market across the districts of the Kashkadarya region, an insufficient level of digital management implementation, and considerable regional differences in the efficiency of management resource utilization. Based on the research findings, a three-stage organizational and managerial model integrating strategic management, digital technologies, and service clusters has been developed. The proposed mechanism is designed to enhance the competitiveness of small business entities in the service sector, reduce regional disparities, and improve overall management efficiency.

Keywords: small business, service sector, organizational and managerial mechanism, digital management, service cluster, regional development, localization coefficient, Herfindahl-Hirschman Index (HHI), management efficiency.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida xizmatlar sohasi yalpi ichki mahsulot o'sishi, bandlikni ta'minlash va hududlar raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omillaridan biriga aylanmoqda. Mazkur sohada kichik biznes subyektlarining faol ishtiroki iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, innovatsiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi hamda xizmatlar bozoridagi raqobat kichik biznesni boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishni taqozo etmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash hamda xizmatlar sohasini kengaytirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani rivojlantirish va davlat xizmatlarini soddalashtirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar xizmat ko'rsatish sohasida yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Shu bilan birga, ayrim hududlarda xizmatlar tarmog'ining rivojlanish darajasi, boshqaruv samaradorligi va raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'rsatkichlarini yanada mutanosiblashtirish hamda takomillashtirish zaruriyati saqlanib qolmoqda.

Sohaga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarda institutsional muhit, klasterli rivojlanish va raqamli transformatsiya jarayonlari keng yoritilgan bo'lsa-da, hududiy xususiyatlar hamda boshqaruv samaradorligini yagona tizim doirasida kompleks baholash masalalari yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

Maqolada O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2010–2025-yillarga oid rasmiy ma'lumotlari asosida kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari tahlil qilindi. Tadqiqotda tarmoq va hududlararo qiyosiy tahlil, bozor konsentratsiyasini baholash usullari hamda takomillashtirilgan tashkiliy-boshqaruv modeli qo'llanildi. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Tadqiqotning maqsadi xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini kompleks baholash hamda Qashqadaryo viloyati misolida ularni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan modelni ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznesni rivojlantirish va xizmat ko'rsatish sohasini samarali boshqarish masalalari iqtisodiyot fanida muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Global iqtisodiyotda xizmatlar ulushining ortib borishi mazkur sohadagi boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishga bo'lgan ilmiy qiziqishni kuchaytirmoqda.

Innovatsion iqtisodiy rivojlanish nazariyasi asoschilaridan Yozef Shumpeter kichik biznesni iqtisodiyotning innovatsion harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholagan. Uning ta'kidlashicha, yangi mahsulot va biznes modellarning shakllanishi tadbirkorlik faolligi bilan bog'liq bo'lib, iqtisodiy o'sishning asosiy manbai hisoblanadi. Shu bois xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligi innovatsiyalarni qabul qilish darajasiga bevosita bog'liqdir.

Piter Druker boshqaruvni tashkilot samaradorligini belgilovchi omil sifatida ko'radi. Uning fikricha, zamonaviy menejment resurslarni samarali taqsimlash, strategik qarorlar qabul qilish va raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali uzoq muddatli raqobat ustunligini ta'minlaydi. Bu yondashuv xizmat ko'rsatishda CRM hamda ERP tizimlarini joriy etish ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Maykl Porter klasterlar nazariyasida hududiy rivojlanishning omili sifatida korxonalar, ta'lim muassasalari va davlat institutlari hamkorligini ko'rsatadi. Uning konsepsiyasiga muvofiq, servis klasterlarini shakllantirish xizmat

ko'rsatish sifati, innovatsion faollik va investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish imkonini beradi. Mazkur yondashuv Qashqadaryo viloyatida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish bo'yicha taklif etilayotgan integratsiyalashgan boshqaruv modeli uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Duglas Nort institutsional iqtisodiyot nazariyasida iqtisodiy o'sish barqarorligi samarali institutlar va boshqaruv qoidalari bilan belgilanishini ta'kidlaydi. Institutsional muhitning takomillashishi tadbirkorlik faolligini kengaytiradi, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi hamda bozor munosabatlari samaradorligini oshiradi.

So'nggi yillarda xalqaro tashkilotlar (OECD, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki) hisobotlarida ham xizmat ko'rsatish sohasi va kichik biznesni raqamli transformatsiya qilish, raqamli infratuzilma hamda inson kapitalini rivojlantirish hududiy iqtisodiy o'sishning muhim manbai ekani asoslangan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar A. Vahobov, M. K. Pardayev, T. K. Iminov, S. S. G'ulomov va A. J. Abdullayev ishlarida kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda tadbirkorlik muhitini yaxshilash masalalari yoritilgan. Shu bilan birga, xizmat ko'rsatish sohasini hududlar kesimida lokalizatsiya koeffitsiyenti, bozor konsentratsiyasi va boshqaruv samaradorligi ko'rsatkichlari asosida kompleks baholash masalalarini yanada to'liqroq tadqiq etish imkoniyatlari mavjud. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Shu munosabat bilan tadqiqotning ilmiy yangiligi xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlari rivojlanishini hududiy xususiyatlar asosida baholash, raqamli boshqaruv instrumentlari va servis klasterlarini yagona tashkiliy-boshqaruv mexanizmi doirasida integratsiya qilish hamda boshqaruv samaradorligini baholash uchun mualliflik koeffitsiyentini qo'llash orqali mavjud ilmiy yondashuvlarni takomillashtirishdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlarining tashkiliy-boshqaruv mexanizmlarini kompleks baholashga qaratilgan bo'lib, unda sifat va miqdoriy usullarning uyg'unlashtirilgan yondashuvidan foydalanildi. Metodologiya tizimli tahlil, institutsional yondashuv, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik baholash hamda iqtisodiy-matematik modellashirish usullariga asoslanadi.

Axborot manbalari sifatida O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi ma'lumotlari hamda xalqaro tashkilotlar (World Bank, OECD, Asian Development Bank va UNCTAD) hisobotlaridan foydalanildi. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Tadqiqot doirasida hududiy rivojlanish darajasi, bozor konsentratsiyasi va boshqaruv samaradorligini baholash uchun uchta asosiy ko'rsatkich qo'llanildi:

1. Lokalizatsiya koeffitsiyenti (K_{li})

Hududlarda xizmat ko'rsatish sohasining ixtisoslashuv darajasini aniqlash maqsadida ushbu koeffitsiyent hisoblandi:

$$K_{li} = Ski / Si / Vki / V \quad (1)$$

bu yerda:

Ski - i-hududda kichik biznes subyektlari tomonidan ko'rsatilgan xizmatlar hajmi;

Si - i-hudud iqtisodiyotining umumiy hajmi;

Vki - viloyat bo'yicha kichik biznes xizmatlari umumiy hajmi;

V - viloyatning yalpi hududiy mahsuloti.

Koeffitsiyentning 1 dan yuqori bo'lishi hududning xizmat ko'rsatish sohasiga ixtisoslashganligini, 1 dan past bo'lishi esa ushbu sohani yanada rivojlantirish zaruriyatini anglatadi.

2. Herfindal-Hirshman indeksi (HHI)

Raqobat muhiti hamda bozor konsentratsiyasi darajasini baholash uchun quyidagi indeks hisoblandi:

$$K_{ii} = Ski / Si / Vki / V \quad (2)$$

bu yerda:

Vi - i-hududda ko'rsatilgan xizmatlar hajmi;

V - viloyat bo'yicha xizmatlar umumiy hajmi.

Indeks quyidagi mezonlar bo'yicha baholandi: HHI < 1500 – yuqori raqobat; 1500–2500 – o'rtacha konsentratsiya; 2500 dan yuqori – yuqori konsentratsiya va hududiy nomutanosiblik mavjudligi.

3. Mualliflik boshqaruv samaradorligi koeffitsiyenti (K_{EU})

Boshqaruv resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash maqsadida mualliflik koeffitsiyenti taklif etildi:

$$K_{EU} = \frac{vt - vt - 1}{ct - ct - 1} \quad (3)$$

bu yerda:

V_t - hisobot davrida xizmatlar hajmi;

V_{t-1} - bazis davrida xizmatlar hajmi;

C_t - hisobot davrida boshqaruv xarajatlari;

C_{t-1} - bazis davrida boshqaruv xarajatlari.

Mazkur koeffitsiyent boshqaruv xarajatlaridagi o'zgarish evaziga xizmatlar hajmi qanchalik o'sganligini baholaydi. Yuqori qiymat boshqaruv qarorlarining iqtisodiy samaradorligini, past qiymat esa boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlash maqsadida hisob-kitoblar hududlar kesimida qiyosiy tahlil qilindi hamda SWOT tahlili bilan to'ldirildi. Bu esa xizmat ko'rsatish sohasidagi tashkiliy-boshqaruv masalalarini kompleks baholash va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2026-yil 1-yanvar holatiga respublikada 474,9 mingta korxona va tashkilot faoliyat yuritgan bo'lib, ularning 403,8 mingtasini (qariyb 85 foizini) kichik korxonalar va mikrofirmalar tashkil etgan. Bu ko'rsatkich kichik biznesning mamlakat iqtisodiyotida ustuvor mavqega ega ekanligini hamda iqtisodiy o'sish va bandlikni ta'minlashda muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

So'nggi yillarda kichik biznes subyektlari sonida muayyan tebranishlar kuzatildi. 2022–2024-yillarda iqtisodiy muhit transformatsiyasi hamda korxonalarni qayta tashkil etish jarayonlari fonida subyektlar sonida qisqarish qayd etilgan bo'lsa, 2026-yilga kelib ko'rsatkichlarning qayta o'sishi iqtisodiy barqarorlik va investitsiya muhiti yaxshilanayotganidan dalolat beradi.

Qashqadaryo viloyati iqtisodiyoti tahlili xizmat ko'rsatish sohasi hududiy o'sishning asosiy drayverlaridan biriga aylanayotganini ko'rsatmoqda. 2025-yilda xizmatlar hajmi 54,1 trln so'mga yetib, real o'sish sur'ati 13,6 foizni tashkil etgani ichki talab va iqtisodiy faollik ortib borayotganini anglatadi.

Tarmoqlar kesimida eng yuqori o'sish arxitektura va muhandislik (139,3%), moliyaviy xizmatlar (124,4%), savdo (115,7%) hamda maishiy texnika va buyumlarni ta'mirlash xizmatlarida (113,0%) kuzatildi. Bu natijalar xizmatlar tarkibida yuqori qo'shilgan qiymatli sohalar ulushi va raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi oshib borayotganini aks ettiradi.

Hududiy tahlil natijalari bo'yicha Herfindal-Hirshman indeksi yuqori konsentratsiyani ko'rsatdi. Bu xizmatlar bozorining asosiy qismi Qarshi va Shahrisabz shaharlarida jamlangani, chekka tumanlarda esa ushbu infratuzilmani yanada rivojlantirish imkoniyatlari mavjudligini bildiradi.

Lokalizatsiya koeffitsiyenti hisob-kitoblari ham ushbu holatni tasdiqlaydi. Qarshi va Shahrisabz shaharlarida xizmat ko'rsatish sohasining ulushi yuqori bo'lgani holda, Kasbi, Mirishkor va Dehqonobod tumanlarida mazkur ko'rsatkich 0,65 dan past ekani aniqlandi (1-jadval).

1-jadval
Hududlar bo'yicha boshqaruv samaradorligini baholash

Hudud guruhi	Xizmatlar rivojlanishi	Boshqaruv sifati	Tavsiya
Qarshi shahri	Juda yuqori	Yuqori	Innovatsion markaz sifatida rivojlantirish
Shahrisabz shahri	Yuqori	Yuqori	Servis klasterini tashkil etish
O'rta rivojlangan tumanlar	O'rtacha	O'rtacha	Raqamli boshqaruvni joriy etish
Kasbi, Mirishkor, Dehqonobod tumanlari	Boshlang'ich darajada	Takomillashtirish talab etiladi	Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va infratuzilmani rivojlantirish

Muallif tomonidan taklif etilgan boshqaruv xarajatlari samaradorligi koeffitsiyenti (K_{EU}) asosida amalga oshirilgan baholash natijalari raqamli boshqaruv texnologiyalari joriy etilgan hududlarda xizmatlar hajmining o'sish sur'ati yuqoriroq ekanligini ko'rsatdi. Aksincha, boshqaruv jarayonlari an'anaviy usullarga asoslangan tumanlarda boshqaruv xarajatlarining ortishi xizmatlar hajmining mutanosib o'sishini ta'minlamagan. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi. Bu esa boshqaruv resurslaridan foydalanish samaradorligida hududlararo muayyan tafovutlar mavjudligidan dalolat beradi (2-jadval).

2-jadval

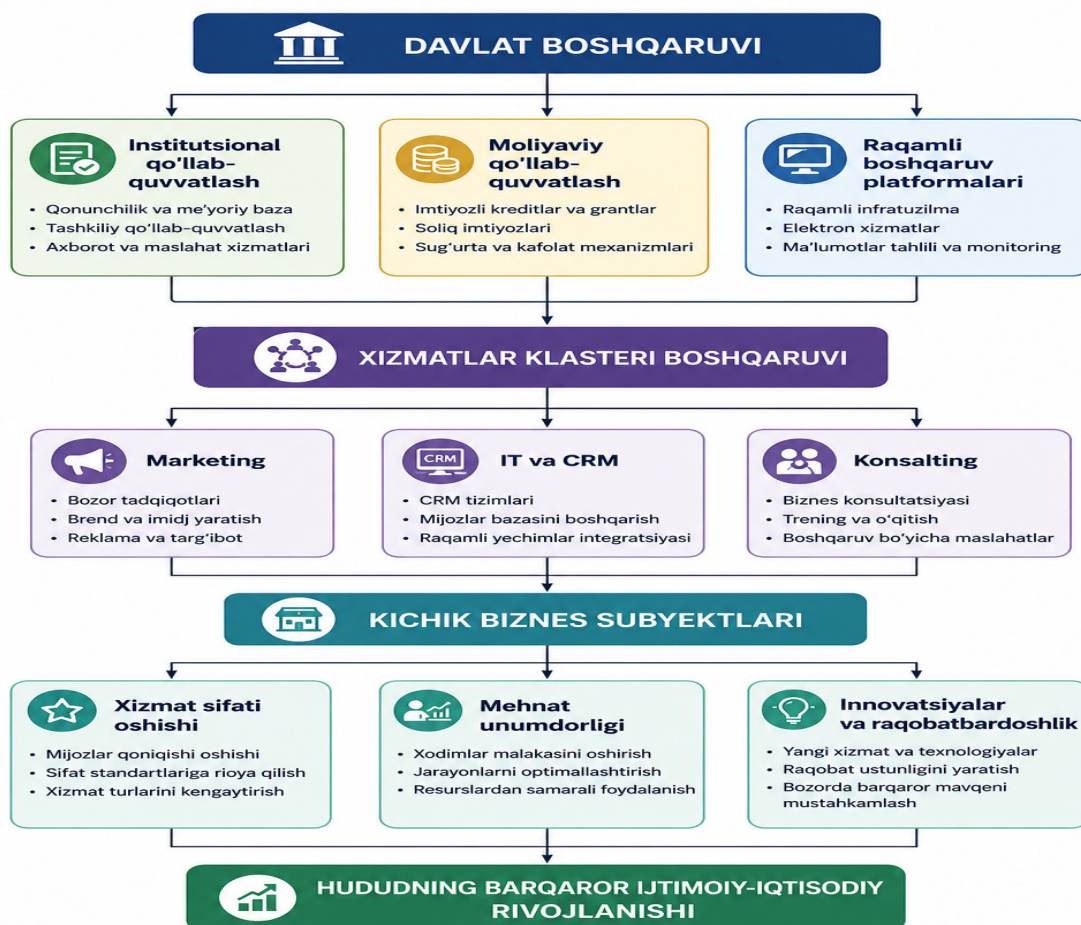
Qashqadaryo viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining tashkiliy-boshqaruv holatini SWOT tahlili

Kuchli jihatlar (Strengths)	Zaif jihatlar (Weaknesses)
Xizmatlar hajmining barqaror o'sishi	Hududlar kesimida rivojlanish darajasida tafovutlarning mavjudligi
Kichik biznes ulushining yuqoriligi	Raqamli boshqaruv tizimlarini yanada takomillashtirish zarurati
Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash	Malakali menejer va mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojning yuqoriligi
Ichki bozor talabining o'sishi	Strategik rejalashtirish va uzoq muddatli boshqaruv mexanizmlarini kuchaytirish zarurati
Imkoniyatlar (Opportunities)	Tahdidlar (Threats)
Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi	Hududlar o'rtasidagi nomutanosiblik kuchayishi
Servis klasterlarini tashkil etish	Malakali kadrlarning migratsiyasi
Davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish	Raqobatbardoshlikning pasayishi
Sun'iy intellekt va CRM tizimlari	Investitsiya faolligining pasayishi

SWOT tahlili ham ushbu natijalarni tasdiqlaydi. Bir tomondan, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, ichki bozor sig'imining ortishi va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi xizmat ko'rsatish sohasi uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ikkinchi tomondan, hududlar o'rtasidagi tafovutlar, malakali kadrlar ehtiyojini qondirish hamda raqamli menejment tizimlarini to'liq joriy etish masalalari sohaning barqaror rivojlanishida asosiy e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan yo'nalishlar hisoblanadi. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Olingan natijalar asosida xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznesni rivojlantirish uchun uch bosqichli integratsiyalashgan tashkiliy-boshqaruv modeli taklif etildi. Mazkur model davlat boshqaruvi, raqamli platformalar va servis klasterlari o'rtasidagi institutsional hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan bo'lib, u hududlar o'rtasidagi iqtisodiy mutanosiblikni ta'minlash, boshqaruv qarorlari sifatini oshirish va kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini mustahkamlash imkonini beradi (3-rasm).

3-RASM (YANGI MUALLIFLIK MODELI) Kichik biznesda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning integratsiyalashgan tashkiliy-boshqaruv modeli

Tadqiqot natijalari Qashqadaryo viloyatida xizmat ko'rsatish sohasi so'nggi yillarda yuqori o'sish sur'atlarini namoyon etayotganini ko'rsatadi. Biroq mazkur o'sish barcha hududlarda bir xil kechmayotgani aniqlandi. Hududlar kesimida o'tkazilgan tahlillar xizmatlar bozorida iqtisodiy faollikning asosan yirik shaharlarda jamlanganligini, chekka tumanlarda esa xizmatlar infratuzilmasi va boshqaruv samaradorligini yanada oshirish zaruriyati saqlanib qolayotganini ko'rsatdi.

Olingan natijalar M. Portnering klasterlar nazariyasi bilan uyg'unlik kasb etadi. Uning fikriga ko'ra, iqtisodiy subyektlarning hududiy konsentratsiyasi raqobatbardoshlikni oshirishi mumkin, ammo iqtisodiy faollik muayyan hududlarda ortiqcha jamlanganda hududlar o'rtasida rivojlanish nomutanosibligi kuchayadi. Qashqadaryo viloyatida ham xizmatlar bozorining asosiy qismi Qarshi va Shahrisabz shaharlarida shakllangani ushbu nazariy yondashuvni tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida hisoblangan lokalizatsiya koeffitsiyenti (K_{LI}) va Herfindal-Hirshman indeksi (HHI) xizmatlar sohasida hududiy tafovutlar saqlanib qolayotganini ko'rsatdi. Bu esa davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari yanada manzilli amalga oshirish zarurligini anglatadi. Demak, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish siyosatida hududlarning iqtisodiy ixtisoslashuv darajasi va resurs imkoniyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq.

Muallif tomonidan taklif etilgan KEU (boshqaruv xarajatlari samaradorligi koeffitsiyenti) tahlilning amaliy ahamiyatini yanada oshiradi. Amalda qo'llanilayotgan ko'plab iqtisodiy ko'rsatkichlar xizmatlar hajmi yoki korxonalar sonini baholash bilan cheklanadi. Taklif etilayotgan koeffitsiyent esa boshqaruv xarajatlarning natijaviyligini baholash imkonini berishi bilan ajralib turadi. Shu jihatdan mazkur ko'rsatkich mahalliy davlat boshqaruvi organlari hamda xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlari uchun boshqaruv qarorlarining iqtisodiy samaradorligini baholashda qo'llanilishi mumkin. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari raqamli boshqaruv texnologiyalarini joriy etish xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishining muhim sharti ekanligini ko'rsatdi. CRM, ERP va raqamli monitoring tizimlaridan foydalanish boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish, xizmatlar sifatini oshirish va mijozlar bilan munosabatlarni takomillashtirishga xizmat qiladi. Bu jihat xalqaro tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan tadqiqotlar natijalari bilan ham uyg'unidir.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda faqat iqtisodiy resurslarni ko'paytirish yetarli emasligini, balki institutsional islohotlar, raqamli transformatsiya va servis klasterlari faoliyatini integratsiyalashtirish zarurligini ko'rsatadi. Bu esa Qashqadaryo viloyati misolida ishlab chiqilgan integratsiyalashgan tashkiliy-boshqaruv modeli amaliy jihatdan asoslanganini tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik biznes subyektlarining rivojlanishida tashkiliy-boshqaruv mexanizmlari samaradorligi hududiy iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri ekanligini tasdiqladi. Qashqadaryo viloyati misolida amalga oshirilgan tahlillar xizmatlar sohasi yuqori o'sish sur'atlariga erishgan bo'lsa-da, uning hududlar kesimida rivojlanishi mutanosib emasligini ko'rsatdi. Ayniqsa, xizmatlar bozorining Qarshi va Shahrisabz shaharlarida yuqori darajada jamlangani, ayrim tumanlarda esa xizmatlar infratuzilmasi va boshqaruv samaradorligini yanada oshirish zaruriyati borligi aniqlandi.

Tadqiqot jarayonida lokalizatsiya koeffitsiyenti (K_{LI}), Herfindal-Hirshman indeksi (HHI) hamda muallif tomonidan taklif etilgan boshqaruv xarajatlari samaradorligi koeffitsiyenti (K_{EU}) asosida o'tkazilgan baholashlar xizmat ko'rsatish sohasida hududiy tafovutlarni aniqlash, boshqaruv qarorlarining natijaviyligini baholash hamda resurslardan foydalanish samaradorligini kompleks tahlil qilish imkonini berdi. Mazkur matnni tahrirlash jarayonida sun'iy intellekt imkoniyatlaridan ham foydalanildi. Taklif etilgan metodik yondashuv mavjud baholash usullarini to'ldiradi va boshqaruv qarorlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlash uchun amaliy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi kichik biznes subyektlarini rivojlantirish uchun hududiy xususiyatlar, raqamli boshqaruv texnologiyalari va servis klasterlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni hisobga olgan integratsiyalashgan tashkiliy-boshqaruv modeli ishlab chiqilganligi bilan izohlanadi. Shuningdek, boshqaruv samaradorligini baholash uchun taklif etilgan K_{EU} koeffitsiyenti mahalliy boshqaruv organlari va tadbirkorlik subyektlari faoliyatini baholash amaliyotiga joriy etilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy takliflar shakllantirildi:

Institutsional hamkorlikni kuchaytirish: Har bir tuman darajasida xizmat ko'rsatish sohasini muvofiqlashtiruvchi «Servisni rivojlantirish markazlari»ni tashkil etish orqali davlat organlari, tadbirkorlik subyektlari va moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish.

Raqamli yechimlarni joriy etish: Kichik biznes subyektlari uchun yagona raqamli boshqaruv platformasi (CRM va ERP yechimlari asosida)ni amaliyotga tatbiq etish orqali xizmatlar sifati, boshqaruv shaffofligi va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash.

Monitoring va reyting tizimi: Hududlar bo'yicha xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishini baholovchi raqamli monitoring tizimi va boshqaruv samaradorligi reytingini yo'lga qo'yish orqali davlat dasturlarining natijadorligini oshirish.

Servis klasterlarini rivojlantirish: Servis klasterlarini davlat-xususiy sheriklik asosida rivojlantirish orqali investitsiyalarni jalb qilish, innovatsion xizmatlarni kengaytirish va kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini yuksaltirish.

Kadrlar salohiyatini oshirish: Xizmat ko'rsatish sohasida menejerlar va tadbirkorlarning raqamli kompetensiyalarini oshirishga qaratilgan muntazam malaka oshirish dasturlarini tashkil etish.

Umuman olganda, taklif etilgan tashkiliy-boshqaruv mexanizmini amaliyotga joriy etish xizmat ko'rsatish sohasida kichik biznes subyektlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, hududlar o'rtasidagi rivojlanish tafovutlarini qisqartirish hamda Qashqadaryo viloyatining barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2012-yil 2-may, O'RQ-328-son. <https://lex.uz/docs/-2006789?ONDATE=21.03.2019>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son. <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 13.03.2026 yildagi PQ-96-son. <https://lex.uz/uz/docs/-8087560?ONDATE=17.03.2026>
4. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке. – New York: Harper Business, 2007. – 224 с.
5. Норт Д. К. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – 152 с.
6. Портер М. Э. Кластеры и новая экономика конкуренции // Harvard Business Review. – 1998. – Т. 76, № 6. – С. 77–90.
7. Родрик Д. Промышленная политика для создания качественных рабочих мест. – Washington, DC: The Hamilton Project, 2022. – 36 с.
8. Конференция Организации Объединенных Наций по торговле и развитию (ЮНКТАД). Доклад о торговле и развитии 2023. – Женева: Организация Объединенных Наций, 2023. – 236 с.
9. Всемирный банк. Доклад о мировом развитии 2024: Ловушка среднего уровня дохода. – Washington, DC: World Bank, 2024. – 320 с.
10. Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР). Перспективы развития малого и среднего предпринимательства – 2023. – Paris: OECD Publishing, 2023. – 320 с.
11. Азиатский банк развития. Обзор развития Азии 2024. – Manila: Asian Development Bank, 2024.
12. Kabilova Sh. J. O'zbekistonda kichik biznesni rivojlantirishning huquqiy asoslari va iqtisodiy ahamiyati // «Yangi O'zbekistonda moliyaviy bozorlar va xorijiy investorlar» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Qarshi, 2026-yil 14-may. – B. 152–157.
13. Кабилова Ш. Ж. Организационно-управленческий механизм развития сферы услуг в малом бизнесе (на примере Кашкадарьинской области) // Moliyaviy texnologiyalar ilmiy jurnali. – Toshkent, 2026. – № 4. – С. 38–42.
14. Kabilova Sh. J. Iste'molchilarga xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik biznesni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari: hududiy differentsiatsiya tahlili (Qashqadaryo viloyati misolida) // Agrobiznes, fan va texnologiyalar. – 2026. – № 8. – B. 80–86.
15. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi rasmiy veb-sayti. – URL: <https://stat.uz>
16. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasining rasmiy veb-sayti. – URL: <https://qashstat.uz>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
